

Archeologisch onderzoek naast de Sint-Martinuskerk van Moorsel.

Koen De Groote & Jan Moens

Van 21 tot 29 november 2007 verrichtte het VIOE met de logistieke steun van de stad Aalst een kleine opgraving te Moorsel, Dorp 14. De aanleiding was de geplande afbraak van een bestaande pand en het oprichten van een nieuwbouw. Het aanpalend braakliggend terrein, waar alle nutsleidingen zullen ingegraven worden, vormde de locatie van het onderzoek.

Het onderzochte perceel situeert zich tussen de Sint-Martinuskerk en de Sint-Gudulakapel (fig. 1: 1-2; 5), pal naast het terrein dat in 1987 grotendeels archeologisch is onderzocht en waarvan de resultaten reeds gepubliceerd zijn (Pieters et al. 1999). De 15de-eeuwse Sint-Gudulakapel is waarschijnlijk een herinnering aan het vrouwenklooster dat na de dood van de Heilige Gudula in 712 te Moorsel gesticht is en dat op het eind van de 10de eeuw is opgeheven. De opgravingen van 1987 brachten geen duidelijke restanten van dit klooster aan het licht, maar een lineaire gracht en heel wat vondsten wezen alleszins op activiteiten op dit terrein die dateren uit de Karolingische periode (fig. 2: 4). Vanaf de 11de eeuw maakte een stuk van dat terrein deel uit van het kerkhof rondom de Sint-Martinuskerk. Dit werd aangetoond door de aanwezigheid van twee circulaire grachten (fig. 1: 3), respectievelijk opgegeven in de late 11de en de late 12de eeuw, waarbinnen een vijftal begravingen aangetroffen zijn. Eén graf kon met behulp van een C14-datering in de 11de of 12de eeuw gedateerd worden. Het in 2007 onderzochte perceel bevond zich binnen deze circulaire grachten rond het kerkhof, maar buiten de postmiddeleeuwse stenen kerkhofmuur, die het terrein afbakende.

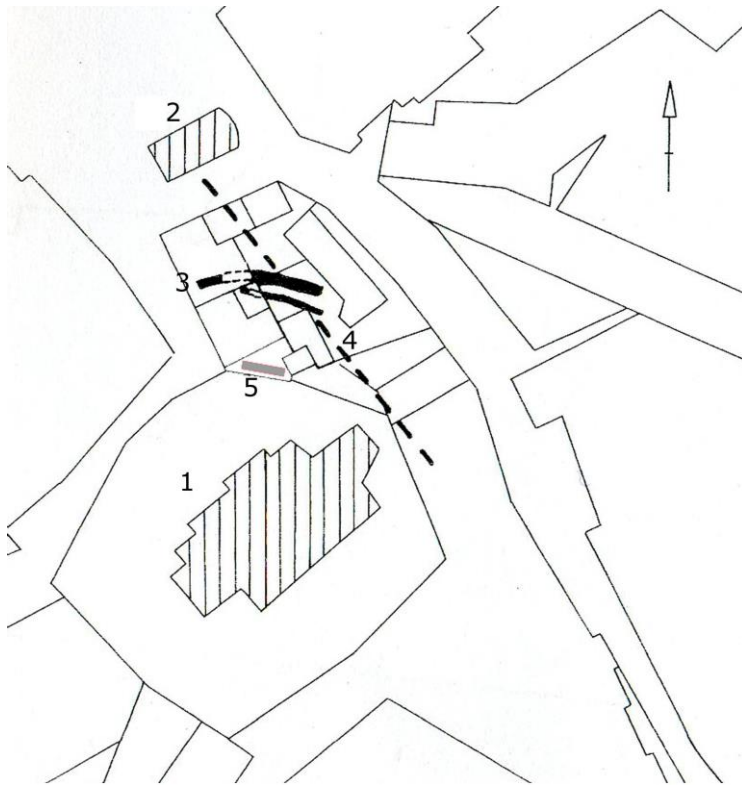

Fig. 1: Situeringssplan: 1. Sint-Martinuskerk; 2. Sint-Gudulakapel; 3. Circulaire grachten rond volmiddeleeuwse kerkhof (opgraving 1987); 4. Lineaire gracht uit de Karolingische periode (opgraving 1987); 5. Opgravingsleuf 2007 (uit Pieters et al. fig. 2).

Een rechthoekige sleuf van 12,75 m lang en 1,90 m breed werd onderzocht. Op een regenwaterput en een kleine afvalkuil na, waren er geen recente verstoringen. De zuidwestzijde van de sleuf werd afgeboord door de oorspronkelijke bakstenen kerkhofmuur (fig. 3: 4), die waarschijnlijk pas in de 20ste eeuw een meter westelijk verplaatst was. De moederbodem werd bereikt op een diepte van ongeveer 1 meter. Daarin tekenden zich een zestal grafkuilen af, waarvan er vijf zorgvuldig west-oost gericht waren (fig. 3: 3). Ze waren alle afgedekt door een donkergrijs pakket. Waarschijnlijk behoorden ze nog tot het volmiddeleeuwse kerkhof dat reeds op het in 1987 onderzochte terrein aangesneden was. Een grafkuil, waarvan het skelet opvallend goed bewaard was, had een afwijkende noordwest-zuidoost-oriëntering, en lijkt eerder parallel met de originele bakstenen muur te zijn aangelegd. Enkele scherven in de kuilvulling wijzen op een datering in de 14de eeuw of jonger.

Fig. 2: Zicht op de opgravingsleuf met op de voorgrond één van de aangetroffen begravingen en rechts de oorspronkelijke kerkhofmuur.

Vijf ingegraven structuren bevonden zich onder het afdekkend donkergrijs pakket en zijn zeker ouder dan sommige begravingen. Aan de zuidoostelijke zijde is het restant van een oventje aangetroffen (fig. 3: 2). Het ging om een min of meer cirkelvormige structuur met een diameter van ongeveer 1,30 m. De onderste laag bestond uit in situ verbrande harde oranjebruine zandleem. Daarboven bevond zich een pakket van grijswitte tot beigewitte verbrande zandleem. Deze resten wijzen op verbranding bij hoge temperaturen, te linken aan een functie als oven. Er zijn geen resten gevonden die

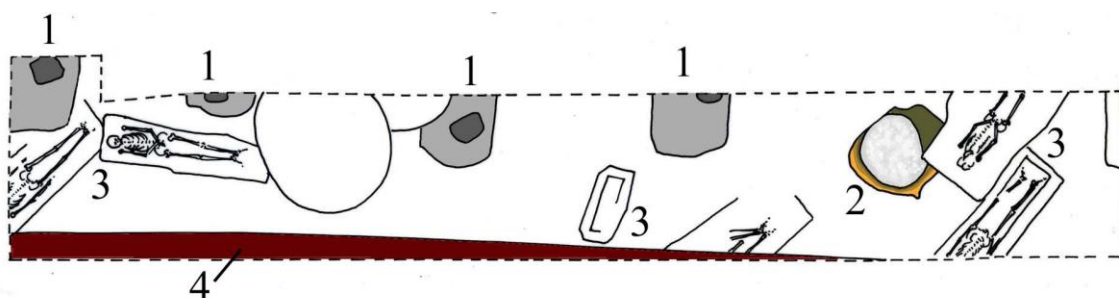

Fig. 3: Overzicht van de aangesneden sporen: 1. Palen; 2. Oventje; 3. Begravingen; 4. Kerkhofmuur.

aanwijzingen verschaffen over de aard van de oven. Ook vier grote paalkuilen, die steeds ten dele in het noordoostprofiel zaten, zijn ouder dan de afdekkende donkergrijze kerkhoflaag (fig. 3: 1). Het ging steeds om grote, min of meer rechthoekige, 60 cm diepe kuilen met een breedte tussen 80 en 85 cm, en een vulling van geremanieerde autochtone zandleem. De paalgaten hadden een rechthoekige vorm van 25 cm op 35 cm, met steeds een donkergrijze, zandlemige vulling. Deze vulling vertoonde sterke overeenkomsten met de bovenliggende donkergrijze laag. De afstand tussen de verschillende paalgaten bedroeg tweemaal 3 m en eenmaal 2 m. De vier palen maakten duidelijk deel uit van één zware houtbouwstructuur. Door de beperkte opgegraven oppervlakte is over deze structuur echter niet veel meer te zeggen. Er zijn geen dateerbare vondsten aangetroffen in de paalkuilen. Alle palen bevonden zich onder de oudste donkergrijze afdekkende laag, die waarschijnlijk met het middeleeuws kerkhof kan in verband gebracht worden. Er waren minstens twee graven die even oud of jonger zijn dan deze laag, maar enkele graven lijken ouder. In de zuidoostelijke zijde van de sleuf bevond zich een grafkuil met een vulling van verspitte autochtone zandleem, die gesneden werd door een grafkuil met een donkergrijze vulling. In de noordelijke hoek van de sleuf is een gelijkaardig graf gevonden, dat mogelijk zelfs door één van de paalkuilen gesneden werd. Door de aard van de vulling, beide enkel verspitte autochtone zandleem, kon dit echter niet met zekerheid uitgemaakt worden. C-14 studies op de skeletten kunnen hier mogelijk meer duidelijkheid brengen.

De paalkuilen van een zware houtbouw zijn mogelijk de eerste opgegraven resten van het verdwenen vroegmiddeleeuws vrouwenklooster. Zowel de aard van de sporen als de stratigrafie manen echter aan tot voorzichtigheid bij deze interpretatie. Er zijn aanwijzingen dat sommige graven gelijktijdig of ouder zijn dan deze structuur. Een natuurwetenschappelijke datering van de oudste skeletten kunnen mogelijk meer duidelijkheid brengen in deze problematiek.

Deze opgraving in de dorpskern van Moorsel confronteert ons tevens met een wat verdoken, maar zeer schrijnend probleem in de huidige archeologie: de sluipende erosie van het bodemarchief in de Vlaamse dorpskernen. In elk Vlaams dorp worden jaarlijks meerdere percelen ten dele vernield door nieuwbouw, meestal vanuit privé-initiatief. Het gaat bijna altijd om kleinschalige projecten, die in het huidige landschap van hectaregrote opgravingsprojecten, volledig buiten de aandacht, de wenselijkheid en de financieringsmogelijkheden van het archeologisch beheer vallen. Maar de jaarlijkse vernieling van enkele percelen in de oudste dorpskernen zorgt er wel voor dat er binnen twintig jaar nog weinig van de oudste dorpskernen zal te onderzoeken vallen. En deze vormen nu juist een van de grootste kennishiaten in de middeleeuwse archeologie. Het is een probleem dat dan ook dringend meer aandacht moet krijgen.